

LES PARRÒQUIES DEL
MONTSENY AL 1330, SEGONS
LES VISITES PASTORALS
DEL BISBAT DE VIC

RAFEL GINEBRA I MOLINS

Una de les actuacions en què es concreta l'exercici de la funció episcopal és la inspecció periòdica i sobre el terreny de les parròquies i les esglésies del bisbat, el que s'anomena visita pastoral. Aquesta potestat episcopal la pot dur a terme el bisbe directament o bé una altra persona en qui la delegui, i normalment se'n deriven disposicions o manaments per esmenar mancances o irregularitats que s'hagin pogut trobar.

Amb tota probabilitat, inicialment les visites es devien fer de forma més o menys informal, i les correccions a fer o els suggeriments devien ser orals; ben aviat, però, aquest procediment, com tants d'altres de l'àmbit eclesiàstic, passen a ser ben regulats i enregistrats, passen a ser recollits en forma de documentació que deixa constància tant de la situació que

ha trobat el visitador com de les conseqüents mesures que ha pres. Aquest document, on el visitador fa constar la situació i les deficiències observades i les ordres convenientes i que s'anomena "decret" de visita, és redactat inicialment en forma d'esborrany, a partir del qual s'emeten els documents oportuns i del qual, més tard, es deixa sistemàticament còpia certificada en el llibre de Visites Pastorals de cada parròquia.

Alguns d'aquests llibres parroquials de visita s'han conservat, però molts d'altres han desaparegut, tant per vicissituds històriques com, en part, pel fet que les visites deixaven de tenir sentit per a la parròquia un cop s'havien complert les disposicions oportunes o quan visites posteriors havien insistit en el tema o l'havien obviat; s'han conservat, però, els esborranys de bona part de

les visites portades a terme pels bisbes de Vic des del començament del segle XIV. Les visites pastorals constitueixen una de les sèries importants del ric fons de l'Arxiu Episcopal de Vic, i és a més una de les que menys va rebre quan el 1936 va ser cremat aquest arxiu.

La informació que proporcionen aquestes visites, igual que l'estil o el llenguatge emprat, varia de forma notable al llarg del temps, d'acord amb l'evolució de la sensibilitat, els interessos, els problemes i les prioritats dels bisbes o de llurs visitadors, que reflecteixen en certa manera la mentalitat de cada època.

Així, a les èpoques moderna i contemporània són temes centrals les infraestructures (aspectes arquitectònics), els elements i els ornaments litúrgics i els temes econòmics (cobraments de rendes, etc.), mentre que en les primeres visites conservades aquests aspectes materials són virtualment inexistents, essent l'aspecte central de les visites i de les provisions el comportament i la moralitat, tant dels clergues com dels feligresos, la qual cosa dóna una informació viva i suggerent tant dels comportaments i modes de vida d'uns i altres com de la forma de percebre aquests comportaments i la forma de consideració mútua dels dos estaments, eclesiàstic i laic. Tenen a més el valor afegit que, a diferència de les visites més tardanes, no es limiten a recollir les observacions més o menys personals del visitador, sinó que s'articulen en forma d'interrogatoris en què el visitador pregunta primer als eclesiàstics i després als laics sobre el funcionament de la vida parroquial i sobre el comportament tant dels clergues com dels parroquians.

Ens sembla molt interessant i suggerent la forma i la naturalitat amb què recullen la quotidianitat i la mentalitat de l'època, i és en aquest sentit, i a tall d'exemple, que volem mostrar les formes i els continguts de les visites més antigues de les parròquies del Bisbat de Vic més pròximes al Montseny. Resulten, creiem, molt interessants per relativitzar alguns tòpics i donen una visió suggerentment humana d'aquell clergat i de la seva vida. Tanmateix, cal sempre prendre-les amb certa relativitat en tant que, com veurem, sovint recullen afirmacions basades exclusivament en rumors o en declaracions que, malgrat que són fetes sota jurament, podrien ser no sempre benintencionades.

El primer esborrany de visites pastorals que s'ha conservat comença el 13 de juliol de 1330¹. L'inici no hi és i no hi consta el visitador. Aquest dia visita Campdevàrol, Puigrodon i Sant Martí de Puigmal. Els dies següents visita les parròquies del Ripollès, i el 20 de juliol visita ja Sant Quirze de Besora, Saderra i Santa Maria de Besora, per passar l'endemà a les parròquies de la vall de Vidrà i Sant Pere de Torelló. El 22 visita Sant Vicenç de Torelló, i el 23 Orís, Sant Miquel d'Ordeig i Sant Esteve de Vinyoles. El 25 de juliol visita Sant Hipòlit de Voltregà i llavors passa a l'altre extrem de la plana de Vic, seguint la visita ja pels estreps del Montseny: el 28 de juliol visita Seva, el 30 el Brull i el 31 Ai guafreda. El primer d'agost visita Santa Coloma de Vinyoles (Centelles), i re-

Rectoria vella i Església de Viladrau.

prèn la visita el 2 d'agost (Sant Martí de Centelles), el divendres 3 d'agost visita Valldeneu i Bertí, el dissabte 4 Tagamanent, el diumenge 5 la Mora i la Castanya², el dilluns 6 baixa a Balenyà, el dimecres 8 visita Sant Marçal del Montseny i el dijous 9 és a Viladrau. A partir d'aquí deixa ja l'àrea muntanyosa del Montseny i segueix la visita el 20 d'agost a Múnter, per passar a les parròquies de llevant de la plana de Vic.

Què és el que es troba el visitador episcopal a les parròquies de l'àrea del Montseny l'estiu de 1330?

Analitzem breument el contingut de les visites pastorals que hem esmentat, a partir de la de Seva.

El dissabte 28 de juliol de 1330 visita Seva³. Guillem Batlle, Bernat de Sorts, Pere Gerat i Miquel sa Serra, interrogats sota jurament diuen que el rec-

tor té un fill anomenat Guillem, a casa seva o que li paga l'escola. També diuen que un tal Guillem, el cognom del qual resulta il·legible, va prendre esposa fa dos anys, anomenada Benvinguda, i que no han celebrat matrimoni davant l'Església. Igualment, diuen que un beneficiat a l'església de Seva, que es diu Ramon ses Nogueres, s'està a Vic, al·legant que no té perquè residir personalment en el dit benefici. De l'ofici i de la vida dels clergues, en canvi, varen dir que bé.

Dos dies després, el dilluns 30 de juliol, visita l'església de Sant Martí del Brull. El rector, Berenguer de Noguera, és interrogat sota jurament sobre totes les coses pertinents (així ho diu l'esborrany), i no hi ha res que s'hagi de corregir, *dixit nihil esse corrigendum*. Pere de Prat i Guillem de Corts, parroquians, també van dir, amb jurament, el mateix que el dit rector.

Aquesta és, amb la de Tagamanent que veurem més avall, la visita més concisa i més genèrica, i la parròquia menys conflictiva.

L'endemà, dimarts 31 de juliol, el visitador s'arriba a Sant Martí d'Aiguafreda. El rector és Ramon sa Torra, que, interrogat en primer lloc sobre l'ofici de l'església, diu que bé. Preguntat sobre la vida dels clergues diu que Ramon s'Església, beneficiat en la dita església, és difamat per una dona anomenada Geralda Badiona.

De la vida dels parroquians, el rector diu que Bernat de Cases Noves té públicament concubina, que es diu Guillema sa Costa.

A continuació són interrogats sota jurament Berenguer s'Espluga, Bernat de Perafita i Pere de Requerols. Sobre la vida dels clergues esmenten també, com ho ha fet el rector, que Ramon s'Església, beneficiat a aquesta església, té de manera pública una concubina a casa seva, la ja esmentada Geralda Badiona, i sobre el cas de Bernat de Cases Noves diuen també el mateix que ha dit el rector. Per tota la resta, la parròquia està bé: *Ceterum bene*.

Els dies següents el visitador és, com hem dit, per Centelles, Valldeneu, Sant Martí de Centelles i Bertí, parròquies que són a l'altra banda del Congost i per tant, i per no estendre aquest article, ja no recollim, i és el dissabte 4 d'agost quan torna a la vessant del Montseny i visita Santa Maria de Tagamanent.

En aquest cas consten com a interrogats en primer lloc els representants dels parroquians, concretament Guillem sa Plana i Pere Ballit. Aquests, preguntats sobre totes les coses pertinents (*super omnibus pertinentibus*), van dir que tot estava bé. Preguntat a continuació el rector, Alexandre de Campamar, va dir el mateix en totes les coses.

Una altra visita ben breu, i una altra parròquia ben poc conflictiva.

D'aquí va el visitador cap a Sant Cebrià de la Mora, on passa visita el diumenge 5 d'agost⁴. Aquí interroga, sota jurament, Pere sa Codina, Pere Forns, Nicolau des Clot, Guillem Figuera i Bernat des Clot. Aquests diuen que a la

seva església ha de residir un prevere rector i hi ha de celebrar missa almenys tres dies a la setmana, i que el rector que ara hi ha és sovint fora i el lloc queda sense capellà. El rector rep la sagristia i deixa l'església tancada i sense il·luminació, i això passa molt sovint, de manera que els parroquians no poden trobar cap capellà en cas de necessitat de confessar, combregar o batejar, i es creu que alguns parroquians moren sense confessar si no és que van al rector de Tagamanent o al de la Castanya, i també passa sovint que els cossos dels morts queden sense sepultura durant tres o quatre dies perquè no s'hi troba capellà.

També diuen aquests parroquians que el rector no té escolà com correspon, i que sovint per aquest motiu no pot celebrar missa.

Declaren també que els parroquians van tard a missa perquè creuen que no hi trobaran el capellà, ja que moltes vegades hi van en va. I encara que el rector hi visqui, no hi celebra missa abans de dos mesos.

A sobre, quan algú mor, allò que es disposa que els executors ho donin a causes pies el rector vol posar-ho tot a les seves mans, i després no en fa res del que n'havia de fer.

Encara més, declaren que el mateix rector va ocupar i cavar la meitat del cementiri, on són enterrats laics i capellans de l'església, i hi va fer un hort en perjudici de l'església i dels parroquians, i al costat de l'església, prop del dit hort, hi ha fet un gran fossat, a causa del qual temen que es mogui o s'ensorri l'església.

No acaben aquí els greus retrets o acusacions dels parroquians contra el seu rector, sinó que manifesten també que es diu comunament a la parròquia que el rector té relacions carnals amb una dona que té a casa seva (*quod rector fornicatur cum quandam muliere quam in domo propria tenet*).

Sobre la vida dels parroquians, els feligresos interrogats diuen que Guillem sa Parera i Guillem sa Figuera, ambdós tenen una dona de nom Gisberta com a concubina.

Resulta una mica sarcàstic que després de tot això, la visita acabi dient que, per la resta, tot bé: *cetera bene*.

En una nota al marge consta que es va enviar una carta al rector però no se'l va trobar, cosa que vistes les acusacions no resulta gens sorprenent. En cap moment, sigui per discreció o per oblit, no s'esmenta el nom del rector.

Afortunadament, menys problemàtica és l'altra parròquia veïna visitada el mateix diumenge, Sant Cristòfol de la Castanya. En aquesta són interrogats Ferrer sa Sala, Guillem sa Serramitja i Berenguer de Siureda, parroquians. Diuen que tot bé, tret que Guillem Oller, de la parròquia de Montseny, té allà a la Castanya, públicament, concubina, de nom na Morera. El rector, del qual no consta el nom, respon el mateix.

El dilluns dia 6 d'agost, el visitador baixa a Balenyà. Són interrogats Pere

Mir, Pere de Puig, Marc de Font i Bartomeu sa Trilla, parroquians. Preguntats sobre l'ofici diví, van dir que el rector freqüenta massa la ciutat de Vic, i que no té escolà, per la qual cosa l'ofici i el servei de l'església està molt mal portat. També diuen que fins i tot quan hi és no celebra missa, ni fa cap servei ni ofici com li pertoca a les hores acostumades. També, que el rector ha de fer celebrar misses dos dies a la setmana a la capella de Sant Mamet, però fa mig any o més que no s'hi celebra missa.

També es queixen que les parteres han de reaparèixer sense missa per tal com no troben rector ni capellà, i on en troben no volen celebrar missa.

Preguntats sobre la vida del rector diuen que és difamat per una dona que té a casa seva, i més perquè la fa dormir en la mateixa cambra que ell. A això, el rector diu que és neboda seva.

També afirmen que no fa cremar les llànties que hauria de fer cremar davant l'altar de Santa Maria, ni la que hauria de tenir davant l'altar de Sant Salvador. A més, els parroquians feien cremar per devoció una llàntia davant l'altar de Santa Maria i el rector immediatament va deixar d'encendre la que ell hi havia de tenir, dient que no l'encendria mentre hi hagués la dels parroquians, i ara no hi crema ni l'una ni l'altra. També, el rector rep moltes quantitats de diners dels difunts per a restitució d'injúries, i se les queda per a ell. Encara, els parroquians es queixen que no poden fer-li fer testament ni altres documents fins que no li han pagat plenament el seu sou i el seu treball.

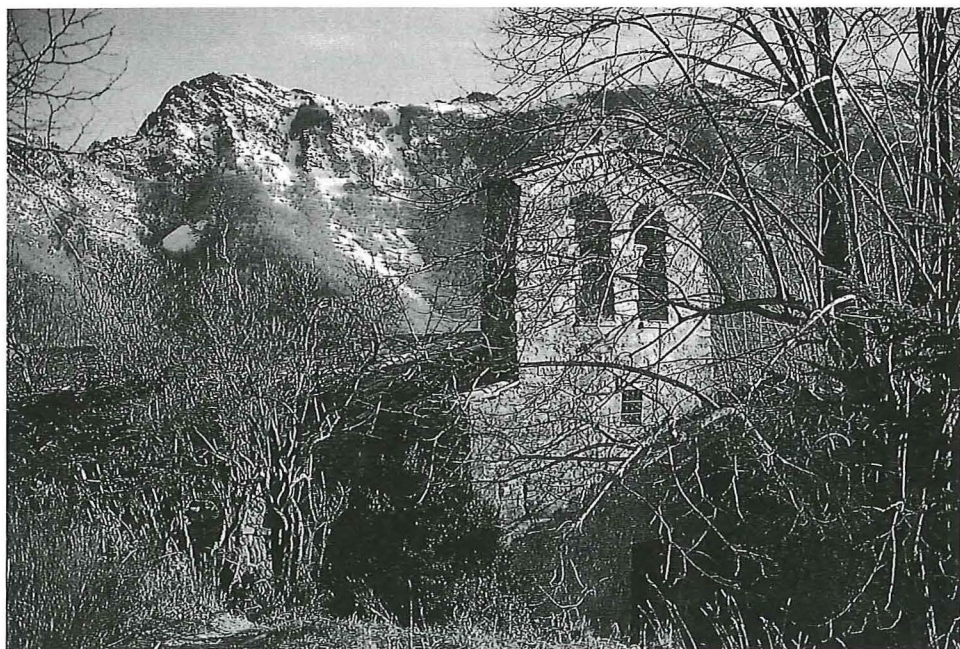
Finalment, Arnau sa Font, prevere i beneficiat de Centelles, diu el mateix que han dit els parroquians sobre el servei i l'ofici, i diu també que sovint actua maliciosament amb els parroquians. Diu, encara, que sempre surt molt tard i no permet que el vicari surti, per la qual cosa es fa malament l'ofici.

El següent lloc on va el visitador en el seu itinerari és el monestir de Sant Marçal del Montseny, el dimecres 8 d'agost, on es troba amb serioses queixes contra els eclesiàstics que regeixen la parròquia. Allà interroga com a testimoni un tal Ferrer i Pere de Soler, entre d'altres. Visita l'església del dit monestir i troba bé els vestits litúrgics, els llibres i els altres estris.

Fra Pere de Soler, monjo del dit monestir, testimoni, diu que sincerament no sap res sobre l'ofici i el servei de la dita església ni sobre res més.

Joan Toal, vicari perpetu a la dita església, declara que a la parròquia es diu que fra Pere de Soler, el monjo, te públicament com a concubines dues dones casades, en concret Brunissenda des Tirador i Guillem de Terrers, les quals obertament van sovint amb el dit monjo al monestir, i també va el monjo a casa d'elles. El vicari, seguint amb el seu testimoni, diu haver vist entrar la dita dona (no diu quina) junt amb el monjo dins el monestir, i que el monjo va estar sol a dins amb ella, amb les portes tancades, per una bona estona.

Aquesta greu acusació no devia ser del tot verídica ni mancada de certa mala fe, ja que al marge consta que això ho va dir falsament i per malvolença

Monestir de Sant Marçal.

(falsum dixit, et propter malivolenciam), i a més el següent testimoni, Romeu Torner, diu que és fama pública a la dita parròquia que el predit vicari té tractes amb una dona, muller d'Arnau de Vinyals, i que a més va com a vagabund i no fa el servei de l'església com li pertoca perquè, ara per quinze dies i ara per un mes, s'absenta de la parròquia.

Ramon de Serrat, un altre parroquià, diu sota jurament que l'esmentat vicari, Joan de Toal, és difamat de dues dones casades de la dita parròquia, Brunissenda de Tirador i Guillema de Terror (les mateixes que Toal acusa de ser concubines del monjo Pere de Soler!). Com el testimoni precedent, diu que el vicari va vagabunt i no fa el seu ofici com li correspon, sinó que s'absenta ara per vuit dies adés per quinze, i que un fill petit del testimoni va morir i com que el vicari no hi era el van haver de tenir mort a la casa durant dos dies, i després va venir el vicari i el va enterrar. Diu també que fra Pere, monjo del monestir de Sant Marçal, tot i que li van demanar, tampoc no el va voler enterrar dient que no li pertocava.

El visitador degué veure que la raó estava de part dels feligresos i no pas del vicari, ja que al marge anotà que el dit vicari havia estat castigat, i al peu de pàgina anota que ha de fer carta absolutòria al vicari.

Encara no acaba aquí, però, la visita, i segueixen les declaracions. Pasqual de Comes, un altre parroquià, diu que ha sentit a dir que el dia de Sant Feliu,

Brunissenda de Tirador va entrar a la casa del dit monestir on només hi havia fra Pere de Soler, i que va estar amb ell per una estona. Sobre el servei de l'església diu el mateix que el testimoni anterior i diu també el mateix que aquest testimoni sobre la sepultura d'un albat.

Finalment, Arnau d'Oltzina, Bernat Figuera, Ramon de Terrer, Guillem Suau, Ferrer Marca i Pere des Tirador, interrogats sota jurament, diuen sobre el servei i la residència en la dita església el mateix que havia dit Ramon de Serrat, i també el mateix sobre la sepultura del dit albat. També diuen que alguns altres cossos de difunts, com un albat fill d'Arnau d'Oltzina i un fill i una filla de n'Illes, han estat també alguns dies en els seus masos perquè el vicari no hi era ni sabien on era.

El dijous 9 d'agost, el visitador passa per Viladrau abans de deixar ja el Montseny i baixar cap a les parròquies de la plana. A Viladrau troba en general una situació molt correcta, i les denúncies van de forma molt concreta contra el rector, tan per aspectes de moralitat com per aspectes d'activitats econòmiques.

Els parroquians interrogats són Guillem de Rusquelles, Pere Ferrer, Bernat sa Serra, Pere d'Osor i Bartomeu de Soler, els quals sota jurament diuen que tant del clero com dels laics, en tot i per tot molt bé. El rector, Pere Jaume de Puigdot, sota jurament diu en tot com els esmentats parroquians.

Arnau Guillem, prevere i beneficiat a la seu de Vic, que havia estat rector de Viladrau, interrogat que digués la veritat sobre de quina manera va deixar aquesta església, diu que ell, induït per Arnau de Montalegre, canonge de Vic difunt, i per Ramon de Castellar, que aleshores era vicari del bisbe de Vic, va permutar amb Pere Jaume, l'actual rector, la dita església, amb la mongia i amb la capella de Santa Maria que Pere Jaume tenia, i es va acordar que el dit Pere Jaume fes el servei de la mongia i que a més li donés cada any 100 sous, i sobre això es va fer el canvi. Interrogat si el dit Pere Jaume li va donar els esmentats 100 sous i si va fer fer el servei de la dita mongia segons el convingut, va dir que ni va fer el servei ni li va pagar mai els 100 sous, sinó que va trencar en tot el pacte.

Interrogat encara en poder de qui va renunciar la dita església, l'exrector diu que en poder de Ramon de Castellar, que era vicari del bisbe, i a la pregunta de quant de temps després de la dita permuta va tenir la mongia i el benefici de Santa Maria va dir que ben bé setze anys. Preguntat sobre si en Montalegre i Ramon de Castellar o si Bonanat Dalmat, que assegura que van intervenir en el negoci, van rebre alguna quantitat o donació o promesa pel dit canvi, diu que creu que van obtenir serveis per part del dit Pere Jaume, i que no sap res més. També diu que el dit Pere Jaume ja aleshores tenia una concubina, que segons es diu encara té, de la qual ha tingut dos fills.

Interrogat sobre quant valen els rèdits de l'església de Viladrau, diu que

entre 800 i 900 sous més o menys, i interrogat sobre els rèdits de la mongia i capella diu que pugen 200 sous, poc més o menys.

Fins aquí la declaració de l'exrector en contra del seu successor.

A continuació són interrogats sota jurament Gastó i Arnau de Muntalt, coltellers de Vic originaris de Viladrau, i diuen que és cosa coneguda en la dita parròquia que el rector hi provoca carestia per tal de poder vendre a major preu el seu blat, el qual el ven, per causa del retard, a més del que val.

També diuen que és fama en la parròquia que el rector, de manera maliciosa i iniqua, va fer fer divorci entre Berenguer de Puig i la seva esposa Ramona, donant a entendre, quan no era veritat, que aquests esposos eren parents en grau prohibit. I la malícia i la iniquitat es veu en el fet que un cop fet el divorci el rector va començar una relació amb l'esmentada Ramona i la va mantenir molt de temps, i hi va tenir fills, i encara viu ella davant la casa del rector tot i que els testimonis ignoren si tenen encara relacions i no han sentit a dir que en tinguin.

El següent testimoni és Bernat sa Rovira, parroquià de Viladrau. Aquest, preguntat primer sobre l'ofici de l'església, diu que molt bé. Interrogat, però, sobre la vida del rector, diu el mateix que els altres testimonis precedents, afegint que es va dir a la parròquia que el rector tenia relacions amb una dona anomenada Ramona que viu a la venteria de Bellaguarda, a la mateixa parròquia. Més tard es va dir que era Guillemó, fill del rector, qui hi tenia relacions, i el rector en saber-ho hi va fer anar una dona "metgessa", anomenada Maria, que viu a la casa de la Marcera, prop del Gurri, per tal que la dita "metgessa" amb la seva ciència o art, en el qual es deia que era experta, provocés l'odi i la discòrdia entre el fill del rector i la dita dona. El rector va deixar a la dita "metgessa", per anar-hi, un animal i un seu nunci anomenat Guillem Rusquelles, que viu a la mateixa parròquia. Això ho sap el testimoni, segons diu, en la major part per haver-ho sentit a dir al mateix Guillem Rusquelles, i no ho sap pas per altra manera.

Després es passa a la declaració de Berenguer sa Riera, Bernat de Fajadella, Pere Molins, Ferrer sa Noguera i Bernat de Busquets, també parroquians. Aquests, havent jurat, en ser interrogats diuen que tot va bé i que no hi ha res que calgui corregir, ni en el clero ni en el poble, segons el seu parer.

Pere de Bosc, monjo de Viladrau, interrogat a continuació, diu que el rector de Viladrau encara entra i surt sovint de la casa d'una dona anomenada Ramona sa Sala, que viu davant de la casa del dit rector, amb la qual aquest va tenir relacions molt temps i de qui va tenir fills, i també menja sovint a la casa d'aquesta dona i que ella entra a la casa del rector.

Aquest testimoni insisteix en l'aspecte especulador del rector, ja que també diu que esperant quinze dies o menys ven blat, "flequeries" i altres coses amb 12 diners d'increment del preu per quartera. Igualment diu que ha sentit

dir a Guillem de Rusquelles que ell i altres que van jurar dir la veritat en la investigació que va fer fer el senyor bisbe quan va fer la visita estaven subornats i se'ls havia dit que només diguessin coses bones del rector i de totes les coses de què fossin interrogats. També va fer pagar pel sagristà en procura del bisbe 55 sous i 3 diners i òbol, tot i que havia dit que ningú no l'ajudava en la procura, i s'anomena el dit sagristà Martí de Mirambell, i és laic.

També diu que va casar una filla, a la qual va donar com a dot una quantitat elevada i a qui continuament dóna quantitats que corresponen als béns de l'església. Igualment diu el testimoni que s'ha vist el rector fent sortilegis, ja que quan el seu fill Guillem estava abrindat d'amor per una dona va fer anarhi una "metgessa", tal com ha declarat Bernat sa Rovira, i també el mateix testimoni, amb Guillem Rusquelles, de manament del dit rector van portar la dita metgessa a aquell lloc i la'n van tornar.

Les acusacions contra el rector són concretes i repetitives.

Com hem dit, en l'itinerari de la visita de 1330, el visitador després de la visita de Viladrau deixa ja el Montseny i se'n va cap a Taradell i Vilalleons i a les parròquies de la plana. Per completar l'àrea geogràfica recuperarem la primera visita pastoral d'Espinelves, que és de 1332, del 3 de gener, quan el visitador ve de Tona, Malla i Sau i se'n va després cap a Castanyadell, Sant Hilari, Monsoliu i Joanet, parròquies de les quals no s'ha conservat visita del 1330.

El contingut és bastant semblant: Interrogats sota jurament Simó de Solanells i altres parroquians, diuen que l'ofici es fa bé. Interrogats sobre la vida dels clergues diuen que bé, tret que el rector no resideix a l'església a causa d'enemistats que hi té.

Sobre la vida dels parroquians diuen que bé. A més diuen que el rector va establir un petit pati de l'església fa ja més de 12 anys sense consentiment del bisbe, segons creuen, però amb la voluntat dels parroquians i per a utilitat manifesta de l'església. A l'església hi falta una casulla. La resta bé.

Fins aquí aquesta revisió de les primeres visites pastorals de les parròquies de l'àrea del Montseny corresponents al Bisbat de Vic.

En resum, com es veu, les preocupacions i els problemes són molt recurrents. Els retrets contra els parroquians són pocs, i més abundants contra els clergues i bastant repetitius. Bàsicament el que reflecteixen els incompliments i les actuacions que es recreen als eclesiàstics és una manca d'interiorització, per part dels clergues, de les normes o exigències vinculades a l'estat eclesiàstic, especialment el celibat. Els retrets van contra les actuacions que es consideren inapropiades en l'estat eclesiàstic com són actuacions especulatives, impagament de rendes, apropiació indeguda de quantitats llegades per obres pies, absentisme, incompliment dels deures pastorals, relacions carnals impròpies..., retrets que donen una imatge molt laica del comportament dels eclesiàstics. Com es pot explicar això? Probablement pel fet que l'opció per l'estatus ecle-

Església de Sant Vicenç d'Espinelves.

siàstic es feia no només per arguments o incentius vocacionals, sinó també per considerar-ho un *modus vivendi* relativament senzill i d'un relatiu prestigi social. La falta de vocació i convicció per assumir íntegrament les particularitats de la vida eclesiàstica es reflecteix lògicament no pas amb la renúncia als drets -rendes, allotjaments...-, sinó amb l'incompliment dels deures o exigències de l'estatus -residència, cura d'ànimes, celibat...-, i és això el que hem vist reflectit en les visites de 1330.

Per acabar, i per veure l'evolució en les visites pastorals, tant en la forma com en la problemàtica que recullen i la mentalitat que reflecteixen, incorporarem ara tres visites d'anys posteriors: una de Seva de 1399 i dues de Viladrau, de 1534 i 1537.

El dimarts 8 d'abril de 1399 el senyor bisbe Francesc Riquer i Bastero visita

l'església de Santa Maria de Seva, de la qual és rector Bernat Coromina, qui hi viu i la serveix.

Interrogats sota jurament Bernat Falgueres i Bernat sa Costa, parroquians, diuen que el rector hi resideix i serveix personalment l'església, però que en aquell any, amb permís d'alguns parroquians però no de tots, no ha tingut ni té vicari. També diuen que Pere de Falgueres, monjo i beneficiat a la dita església, hi resideix i la serveix personalment. També Pere sa Coromina és beneficiat del benefici instituït pel difunt Berenguer sa Coromina, i hi resideix i el serveix bé. Igualment, diuen que Bernat Martí, rector del Brull, va a vegades a Seva a celebrar en el benefici que Macià de Prat hi té.

Declaren també que ells no saben res dels parroquians que vagi contra els capítols, excepte que Pere Batlle està excomunicat perquè no solemnitza el matrimoni amb la seva dona, filla d'en Corcó, tal com, diuen, consta ja de forma més extensa en una altra visita.

Pel que fa al rector i els beneficiats, diuen també que són de bona vida i de bona conversació, pel que ells saben.

El rector Berenguer de Coromina, interrogat, diu dels beneficiats i dels parroquians el mateix que han dit els predits Falgueres i Costa.

A continuació el bisbe reconeix el cos de Crist i tots els ornaments eclesiàstics, i ho troba tot bé excepte els corporals de l'altar de Sant Pere i Sant Joan. Mana per tant a Pere de Falgueres, regent de la sagristia, que sota pena de 50 sous faci rentar els dits corporals, i també un àmit de l'altar major, sota la mateixa pena, i la resta de coses que requereixin una rentada.

El mateix dia el bisbe va tonsurar Marc Batlle, fill de Guillem Batlle de la mateixa parròquia de Seva, amb llicència de l'honorable Felip d'Artigues, paborde de la paboria de gener, senyor del dit Marc.

Tot i que sigui només un exemple, l'enfocament i la problemàtica és notablement diferent de la que hem trobat en les visites de 1330.

També ho és en l'altra mostra que hem escollit de cent trenta anys més tard: el dia 21 de setembre de 1534, poc més de dos-cents anys després de les visites que hem vist abans, es passa visita a l'església parroquial de Sant Martí de Viladrau, de la qual és rector Geroni Ferreres.

Feta l'absolució, es visita l'altar major i s'hi troben tres tovalloles amb els seus corporals, bons i decents.

Es visita el cos de Crist, el sagrari, i s'hi troben cinc formes, també "*bene et decenter*". A continuació el visitador revisa les fonts baptismals i els sants olis, i també els troba bé i en forma decent. A l'altar del benefici de Santa Maria, del qual és beneficiat mossèn Corts, s'hi troben tres tovalles amb els seus corporals. Mana que abans de dos mesos es faci un cobertor i un pal·li sota pena de 20 sous.

També es visita el benefici d'Espinzella, en el qual falta un missal, tovalles,

cobertor i pal·li, i per tant proveeix que abans de sis mesos s'esmeni, sota pena de cinc lliures.

També "visita" el missal, i el troba bé i en forma decent, i també visita una custòdia d'argent i tres calzes d'argent.

Acabem amb una altra visita de Viladrau, de tres anys després.

El dia 11 de setembre de 1537, el visitador de torn, després de visitar ja el mateix dia Sant Hilari i Espinelves i abans de seguir i visitar Taradell, visita l'església de Sant Martí de Viladrau, de la qual segueix sent rector Geroni Ferreres.

Un cop feta l'absolució visita el cos de Crist i hi troba, com en la visita precedent, cinc formes *bene et decenter*. Mana, tanmateix, "que lo corps stigue reservat a la custòdia de argent".

Visita l'altar major i hi troba cinc tovalles amb els seus corporals, bé i de forma decent. Visita les fonts baptismals i els sants olis i els troba bé. Per contra, visita una casulla de rosetes "per tot dia", amb estola, camís, àmit i cinzell, "ben brut". Visita una altra casulla de seda morisca amb el seu arreu, bo, i encara una altra casulla de seda vermella amb camís i cinzell. Mana que abans de Pasqua es compri una estola i maniple, sota pena de 20 sous, i es permet suggerir que si feien una casulla de domàs de grana com les dalmàtiques decoraria molt l'església.

Visita una casulla de xamellot blau, sembrada de ramatges, amb la seva estola i el seu maniple, i dues dalmàtiques de domàs de grana amb les seves estoles i maniples.

Visita la creu d'argent, i fa constar que és trencada "en lo canó", i proveeix que abans de Pasqua s'hagi fet reparar.

Visita tres calzes d'argent, tots bons, i la vera creu d'argent, i proveeix que la creuera de l'encast sigui reparada de vidre o de banya abans de tres mesos, sota pena de 20 sous.

També visita l'altar del benefici de Santa Maria, que té Segimon Corts, i hi troba tres tovalles, cobertor i pal·li, *bene et decenter*.

Visita l'altar de la mongia que té un tal Ferreres, i proveeix que hi faci un cobertor abans de tres mesos, sota pena de 10 sous, i en visitar el benefici de Sant Miquel, que té Gabriel Pla, proveeix que compri un camís i àmit abans de tres mesos, sota pena de 20 sous.

Visita finalment la casa de la rectoria, i suposem que no s'hi devia entretenir gaire si encara havia de visitar el mateix dia l'església de Taradell.

Ni un esment al comportament dels clergues ni al comportament dels parroquians. Tot són aspectes d'infraestructura i ornaments. Probablement el control i l'autoritat en l'àmbit eclesiàstic estaven ja prou consolidats com perquè no es donessin o no s'arribés a situacions o excessos com els que hem vist denunciar en la visita de 1330. Ha canviat l'època i han canviat les circumstàn-

cies, i per tant ha canviat la problemàtica. Ara les desviacions són més petites, i les acusacions es limiten a aspectes de negligència en el manteniment dels ornaments. Desviacions més greus, si es donaven, devien ser corregides per via més expeditiva que la que representen les visites, però amb tota probabilitat es devien donar de forma més escadussera pel fet que era més clara i més estricta la definició de la condició eclesiàstica.

L'evolució seguirà, lògicament, en els segles posteriors, encara que en general la diferència serà menys notable que la que hi ha entre les primeres que hem vist del segle XIV i aquestes darreres del XVI.

APÈNDIX

Visita pastoral de Santa Maria de Seva. 28 de juliol de 1330 (AEV, vol. 1200-a, f. 15).

Die sabbati V^o kalendas augusti visitavit ecclesiam de Seva.

Guilelmus Baiuli, Bernardus de Sorts, Petrus Garat, Michael ça Sera, parochiani, iuraverunt et interrogati dixerunt quod rector tenet quendam filium nomine Guilelmus in domo propria vol sibi providet in scholis. Item dixerunt quod Guilelmus ça UI[...]a affirmavit uxorem duo anni sunt elapsi nomine Benveguda et non celebrarunt matrimonium in facie ecclesie.

Item quidam beneficiatus in ipsa ecclesia stat Vici et vocatur Raimundus Ses Nogueres, allegans quod non tenetur in dicto beneficio personaliter residere.

De officio et vita clericorum, dixerunt bene.

Visita pastoral de Sant Martí del Brull. 30 de juliol de 1330 (AEV, vol. 1200a, f. 15).

Die lune III° kalendas augusti visitavit ecclesiam Sancti Martini de Brolio.

Berengarius de Nogaria rector dicte ecclesie, iuravit, et interrogatus super omnibus interrogacionibus pertinentibus dixit nihil esse corrigendum.

Petrus de Prato et Guilelmus de Curtibus parochiani dicte ecclesie dixerunt per iuramentum ut dictus rector.

Visita pastoral de Sant Martí d'Aiguafreda. 31 de juliol de 1330 (AEV. vol. 1200-a, f. 15v).

Die martis IIe kalendas augusti visitavit ecclesiam Sancti Martini de Aquafrigida.

Raimundus ça Torra, rector ecclesie, iuravit et interrogatus primo super officio ecclesie, bene.

Interrogatus [] ipsius et aliorum clericorum dixit quod Raimundus Cesgleya beneficiatus dicte ecclesie est diffamatus de quadam muliere nomine Geralda Badiona.

De vita parochianorum dixit quod Bernardus de Cases Noves tenet publice concubinam nomine Guilelma ça Costa. Sunt soluti.

Berengarius Cespluga, Bernardus de Perafita, Petrus de Requerols, parochiani iurave-

runt, et interrogati de vita clericorum dixerunt quod dictus Raimundus Sesgleya, beneficiatus in dicta ecclesia tenet publice concubinam et in domo propria, Geraldam Badiona.

Item dixerunt ut dictus Rector de Bernardo de Cases Noves.

Ceterum bene.

Visita pastoral de Tagamanent. 4 d'agost de 1330 (AEV, vol. 1200-a, f. 17).

Die sabbati IIe nonas augusti, anno domini M^o CCC^o XXX° visitavit ecclesiam de Tagamanent.

Guilelmus ça Plana et Petrus Balit, parrochiani, iuravcrunt et interrogatus super omnibus pertinentibus dixerunt in omnibus bene.

Alexander de Campamar, Rector dicte ecclesie, interrogatus dixit idem in omnibus.

Visita pastoral de la Mora. 5 d'agost de 1330 (AEV, vol. 1200-a, f. 17).

Die dominica VIII° kalendas augusti visitavit ecclesiam de ça Mora⁵.

Petrus ça Cudina, Petrus Fornis, Nicholans des Clot, Guilelmus Figera et Bernardus des Clot, iurati et interrogati dixerunt quod in ecclesia eorum debet presbiter rector personaliter residere et celebrare saltem tribus diebus in septimana, et rector qui nunc est stat aliquando pro mense absens, et locus remanet sine presbitero. Rector recipit sacristiam et dimitit ecclesiam ut predicatur clausam et sine lumine. Et hoc contingit frequentissem, ita quod parrochiani non possunt invenire presbiterum in casu necessitatis scilicet confitendi, comunicandi, babtizandi et hoc accidit cuilibet de parochianis et creditur quod aliquid fuissent mortui sine confessioni nisi quia vadunt ad rectores de Tagamanent et dela Castanya, et accidit etiam aliquando quod corpora mortuorum remanent ad sepeliendum per III vel IIII dies cum non inveniatur ibi presbiter.

Item dixerunt quod dictus rector non tenet scolarem sicut debet, immo aliquando rector propter defectum scholaris non potest celebrare missam.

Item dixerunt quod parochiani veniunt tarde ad missa cum non credant ibi presbiterum invenire sicut pluries in vanum venunt. Et etiam licet rector moretur ibi non celebrat missam infra duos menses.

Item quando moritur aliquis ea que precipit dari pro exequutores ad pias causas ipse rector vult totum poni in manu sua. Postea nihil ex eo facit ut debet.

Item, idem rector occupavit et fodit medietatem ciminterii ubi sunt sepulti layci et ecclesia presbiteri, et fecit inde ortum in periudicium ecclesie et parochianorum, et iuxta ecclesiam, propter dictum ortum fecit magnum vayl, propter quod valde timetur ne ecclesia corruat.

Item dicitur comuniter in dicta parochia quod rector fornicatur cum quadam muliere quam in dimo propria tenet.

Interrogatus de vita parochianorum, dixerunt quod Guilelmus ça Parera et Guilelmus ça Figera ambo tenent quandam mulierem nomine na Gisberta ut concubinam.

Cetera bene.

(al marge) Missa fuit litera isti rectori et non fuit inventus.

Visita pastoral de la Castanya. 5 d'agost de 1330 (AEV, vol. 1200-a, f. 17v).

Eodem die domenica visitavit ecclesiam Sancti Christofori de Castanea.

Ferrarius ça Sala, Guilelmus ça Seramiia et Berengarius de Siureda, parochiani, iurati et interrogati dixerunt bene in omnibus, salvo quod Guilelmus Oler de parochia de Muntseny tenet ibi publice concubinam nomine na Morera.

Rector respondit idem.

Visita pastoral de Balenyà. 6 d'agost de 1330 (AEV, vol. 1200-a, f. 17v).

Die lune VII° idus augusti visitavit ecclesiam de Balanya.

Petrus Mir, Petrus de Podio, Marcus de Fonte, Bartolomeus ça Tryla, parochiani jurarunt et interrogati primo super officio dixerunt quod rector frequentat nimis civitate Vicense et non tenet scolare, propter quod officium et servicium ecclesie multum defraudatur.

Item dixerunt quod etiam ibi residet non celebrat, nec facit servicium nec officium ut deberet horis consuetis, nec surgit ad matutinos.

Item debet dictus rector facere missas celebrari duobus diebus in septimana in capella sancti Mameti et stat per medium annum vel ultra quod non celebratur ibi missa.

Item accidit multociens quod parturientes habet redire sine missa cum non inveniatur ibi rector nec presbiter et ubi inveniuntur nolunt celebrare.

Interrogati de vita rectoris dixerunt quod est diffamatus de quandam quam tenet in domo propria quamque asserit esse nepotem suam, maxime cum facit ipsam jacere in eadem camera cum ipso.

Item dixerunt quod cessat in dicta ecclesia quedam lampas quam dictus rector debet facere ardere coram altari beate Marie.

Item alia lampas quam tenere debet coram altari sancti Salvatoris.

Item parochiani faciebant ardere propter devocionem quandam lampadem ante altare beate Marie, et rector incontinenti fecit cessare aliam lanceam quam ipso tenebat et tenere debebat et consuevit ibidem, dicendo quod non arderet dum illa parochianorum ibi esset et modo neutra comburit.

Item dixerunt quod rector accepit plures quantitates peccunie defunctorum pro iniuriis eorum restituendis et ipsas retinuit sibi et nihil inde restituit.

Item dixerunt quod parrochiani non possunt ab eo habere testamenta nec instrumenta licet satisfecerint ei perfecte de salario suo et labore.

Arnaldus ça Font, presbiter beneficiatus de Senteyles dixit idem super servicio et officio. Dixit etiam quod inde rector malignatur sepe cum parochianis.

Dixit etiam quod semper surgit tardissima hora nec permitit vicarium surgere propter quod sit male officium.

Visita pastoral de Sant Marçal del Montseny. 8 d'agost de 1330 (AEV, vol. 1200-a, f. 18v).

Die mercuri VI° idus augusti visitavit in monasterio Sancti Marcialis de Montesigno et recepit ibi testes videlicet Ferrarius Ro[], Petrus de Solerio et alios infrascriptos.

Die dominica visitavit ecclesiam dicti monasterii et invenit []⁶ fide ipsam ecclesiam vestimentis libris et liis apparatibus competenter ornatam.

Frater Petrus de Solerio, monachus dicti monasterii, testes, dixit nihil scinserum scire super officio et servicio dicte ecclesie vel aliis.

Johannes Thoal, vicarius perpetuus in dicta ecclesia dixit iuramento famam esse in parochia dicte ecclesie quod frater Petrus de Solerio monachus monasterii predicti tenet publice pro concubinis duas mulieres maritatas, scilicet Brunissende des Tirador, et Guilelma de Terreris et quod palam sepe et sepius venint ad dictum monachum in dicto monasterio. Et idem monachus ad domum earum. Vidit etiam idem testes semel dictam mulierem intrante dictum monasterium cum dicto monaco insimul, et ipse solus monachus cum ipsa stetit intus monasterium, janvis clausis per aliquod spacium diey.
(al marge) falsum dixit et propter malivolenciam.

Romeus Tornerii de dicta parochia testes iuratus dixit quod est fama in dicta parochia quod predictus vicarius habet rem cum quadam mulier uxore Arnaldi de Vinyals. Dixit eciam quod vadit vagabundus nec facit servicium in ecclesia pro ut debet quia quandoque per XV quandoque per unum mensem est absens ab ecclesia antedicta.

Raimundus de Serrato de parochia Sancti Marciali dixit iuratus quod dictus Johannes de Toal, vicarius est diffamatus de duabus mulieribus maritatis de dicta parochia scilicet de Brussende de Tirador et de Guilelma de Terrerio. Dixit eciam quod dictus vicarius vadit vagabundus nec facit officium pro ut decet in ecclesia, quia cessat ibi esse continuc pro VIII dies quandque per XV, et eciam quidam parvulus filius huius testes hiis diebus decessit et quia dictus vicarius erat absens habuerunt illum tenere in domo mortuum per II dies. Postea venit vicarius et sepelit eum. Dixit eciam quod frater Petrus, monachus dicti monasterii licet requisitus nouit illum sepelire dicens quod non tenebatur.

(al marge) Punitus fuit dictus vicarius.

(al peu de la pàgina) Debeo facere vicario predicto literam absolutoriam, et ipse rector XVIII denarios et maiordomus II solidos.

Pascasius de Cumbis de parochia dicte ecclesie dixit iuramento se andivisse dici a quibus vel de quibus non recordat quod dic Sancti Felicis preterita Brunissendis de Tirador parochiana dicte ecclesie intravit domum dicti Monasterii, ubi erat solus frater Petrus de Solerio et cum eo stetit ibi per aliquod spacium temporis. Dixit eciam super servicium ecclesie pro tu Raimundus de Serrato super proximior testes. Et eciam dixit super sepulturam quiusdam albat pro ut dictus Raimundus Serrato.

Arnaldus de Ultzina, Bernardus Figera, Raimundus de Terrerio, Guilemus Suau et Ferrarius Marca et Petrus des Tirador, iuraverunt et interrogati dixerunt super servicio et residencia dicte ecclesie pro ut Raimundus de Serrato testes. Super rece[] idem dixerunt de sepultura dicti albat. Etiam dixerunt quod aliqua alia corpora defunctorum per aliquos dies remanserunt in corum mansis preter deffectum dicti vicarii qui absens erat a dicta ecclesia nec sciebatur ubi erat, videlicet de quedam albat dicti Arnaldi de Ultzina et quodam filio et filia den Iles.

Visita pastoral de Sant Martí de Viladrau. 9 d'agost de 1330
(AEV, vol. 1200-a, f. 19v).

Die jovis sequenti visitavimus ecclesiam Sancti Martini de Viladrau.

Guilelmus⁷ de Rusqueules, Petrus Ferrarii, Bernardus ça Serra, Petrus de Osor et Bertholomeus de Solerio, jurati dixerunt tam de clero quam de laycis in omnibus et per omnia multum bene.

Petrus Jacobi de Puigdot, rector dicte ecclesie, iuratus dixit in omnibus ut predicti parochiani.

Arnaldus Guilelmus, presbiter beneficiatus in sede Vicense, olimque rector dicte ecclesie de Viladrau, iuravit et interrogatus ut diceret veritatem qualiter dimisit ipsam ecclesiam, dixit quod ipse inductus per Arnaldum de Montealacri canonicum Vicensem condam et per Raimundum de Castlario tunc vicensis episcopi vicarium permutavit cum Petro Jacobi, nunc rectore dicte ecclesie, scilicet, ipsam ecclesiam cum mongia et capella beate Marie que idem Petrus Jacobi obtinebat ibidem. Et fuit conventum quod dictus Petrus Jacobi faceret servicium mongie et ultra hoc daret sibi quolibet anno C solidos et super hoc fecit cambium cum ipso.

Interrogato si dictus Petrus Jacobi dedit sibi dictos C solidos nec fecit fieri servicium dicte mongie iuxta convencione, dixit quod nec dictum servicium fecit nec dictos C solidos unquam solvit, ymmo fregit sibi ex toto super hoc fidem pactum.

Item interrogatus in posse cuius renunciavit dicte ecclesie dixit quod in posse dicti Raimundi de Castlario tunc vicario domini Vicensis episcopi.

Interrogatus nisi erat [ta...] episcopus dixit quod in Rivipullo vel eius decanatus.

Interrogatus quanto tempore post dictam permutacionem tenuit mongiam et beneficium beate Marie predictos, dixit quod bene per XVI annos.

Item interrogatus an en Montalegre et Raimundus de Castlari predicti vel Bonanatus Dalmet quos aseruit in illo comercio interfuisse habuissent peccuniam ant aliud donum vel promissionem pro dicto cambio dixit⁸ se credere quod habuerunt servicium a dicto iamdicto Petro Jacobi aliter nescit.

Item dixit interrogatus quod dictus Petrus Jacobi iam tunc temporis tenebat concubinam quam ut dicitur adhuc tenet ex qua suscepit filios duos.

Item interrogatus quantum valent redditus dicte ecclesie de Viladrau dixit quod de DCCC ad DCCCC solidos vel inde circa.

Item interrogatus quoniam valent redditus dicte mongie et capelle dixit quod CC solidos parum plus vel minus.

Gasto de Muntalt et Arnaldus de Muntalt/, cultalerii vivenses, oriundi dicte parrochie de Viladrau iuraverunt et interrogati dixerunt quod est fama in dicta parochia quod dictus rector mitit ibi caristiam ob hoc ut ipse possit vendere ad magnum precium bladum suum et quod ipsum vendit propter esperam ad plus quam valeat.

Item est fama in dicta parochia quod ipse rector maliciose et inique fecit fieri divorcium inter Berengarium de Podio et Raymundam uxorem eius dando eis intelligi, cum non esset verum, quod ipse coniuges erant/ in gradu prohibito parentele et hoc videtur maxime quia facto divorcio idem rector qui bonus fuerat et traxerat in parte coniugium illorum associavit sibi incontinenti dictam Raymundam et eam tenuit multo tempore et suscepit ab ipsam proles, et adhuc morat ipsa mulier ante hospicium ipsius rectoris sed ignorant isti testes quod [...] Jedat carnaliter cum ipsa nec audiverunt dici diu est quod ipsam modo teneat.

Bernardus ça Ruvira, parochianus de Viladrau iuravit, et interrogatus primo super officio ecclesie dixit multum bene.

Interrogatus de vita rectoris dixit ut alii testes proximi dicti, addens quod fuit dictum in dicta parochia quod dictus rector habebat rem cum quadam muliere nomine Raimunda que moratur en la venteria de Belaguarda in dicta parochia. Post modum fuit dictum quod Guillemonus filius dicti rectoris cognoscebat eam carnaliter. Et rector hoc audiens fecit illuch ire quandam mulierem metgesse vocatam dona Maria que morat in hospicio de na Marcera propre Gurri. Ad hoc ut ipsa metgessa cum sua sciencia seu arte prout in talibus dicebatur esse experta procuraret odium et discencionem inter filium dicti rectoris et dictam mulierem qui rector misit ad dictam metgessam ut illuch iret unum animal et unum suum nuncium nomine Guilelmus Rusqueles qui habitat in dicta parochia. Et hoc scit iste testes per auditum dicti Guilelmi de Rusqueles per maiori parte. Aliter nescit.

Berengarius ça Riera, Bernardus de Fagadela, Petrus Mulins, Ferrarius ça Noguera et Bernardus de Busquets, parochiani dicte ecclesie, iuraverunt, et interrogati dixerunt per omnia bene et nichil esse corrigendum nec in clero nec in populo secundum eorum videre.

Petrus de Bosco, monachus de Viladrau iuravit et interrogatus dixit quod rector de Viladrau adhuc intrat et exit frequenter domum cuiusdam mulieris nomine Raimunda ça Sala qui moratur ante hospicium ipsius rectoris quamque idem rector tenuit multo tempore, et proles ex ea suscepit, et etiam comedit in domo ipsius mulieris sepe et [entra]⁹ ipsa in hospicio ipsius rectoris.

Item dixit quod vendit bladum flauriis et aliis propter spera XV dierum vei modicam plus XII denarios ultra valorem pro quarteria.

Item interrogatus dixit quod audivit dici a Guilelmo de Rusqueles dicti loci quod ipse Guilelmus et alii qui fuerunt iurati dicere veritate in inquisitione quam ibi fecit feri dominus episcopi cum visitavit extiterum subornati, et instructi quod non dicerent nisi bonum de ipso rectore et de omnibus quibus interrogarentur.

Item fecit solvere per sacristam in procuracione episcopi LV solidos III denarios et obolum non obstante quod dixisset quod nullus iuvabat eum in procuracione et vocatur dictus sacrista Martinus de Mirambello et est laycus.

Item maritavit quandam filiam cui dedit dotem in magna quantitate et cotidie donat ea de bonis ecclesie.

Item dixit quod videtur eundem rectorem comississe sortilegium¹⁰ quia cum Guilelmus filius eius exarderet in amore eiusdam mulieris fecit ipse rector illuch accedere ut super deposuit Bernardus ça Ruvira et etiam iste testes cum Guilelmo Rusqueles de mandato dicti rectoris duxerunt dictam metgessam ad dictum locum et reduxerunt eam.

Visita d'Espinelves, 3 de gener de 1332 (AEV, 1200-b, p. 81).

III° nona januarii visitavit ecclesiam Sancti Vincentii de Spinalbes.

Simon de Solanells, [cyanus de Muntalt, Bernardus de [], Dalmacius Martini, parochiani dicte ecclesie, interrogati per iuramentum dixerunt officium bene feri. Interrogati super vita clericorum bene, salvo quod rector non residet in ecclesia propter inimicicias quas ibi habet.

Super vita parochianorum dixerunt bene.

Dixerunt insuper interrogati quod rector stabilivit quiddam modicum patium dicte ecclesie bene sunt XII anni sine consensu episcopi pro ut credunt, set cum voluntate parochianorum et per utilitate manifesta ipsius ecclesie.

Ecclesia induget una casula.

Cetera bene.

Visita de Seva, 8 d'abril de 1399 (AEV, 1201a, f. 78v).

Die martis VIII° die mensis aprilis anno predicto, dictus dominus episcopus visitavit ecclesiam Sancte Marie de Seva, cuius est rectore Bernardus ça Conamina qui personaliter residet et deservit.

Bernardus Falgueres et Bernardus ça Costa maior dicrum, parochiani dicte ecclesie, interrogati iuramento dixerunt quod rector facit residenciam et personaliter deservit in dicta ecclesia, set anno isto non tennuit nec tenet vicarium in dicta ecclesia et hoc fecit de permissu aliquorum parochianorum set non omnium.

Item dixerunt Petrus de Falgueres monacus et beneficiatus in dicta ecclesia personaliter residet et deservit.

Item Petrus ça Conamina est beneficiatus beneficii instituti in dicta ecclesia per Berengarium ça Conamina quondam et residet et deservit bene in eo.

Item Bernardus Martini rector de Brolio venit aliquociens celebrare in beneficio quod Marcianus de Prato obtinet ibidem.

Item dixerunt quod nesciunt contra parrochianos [.....] de contentis in capitulis, cepto de Petro Baiuli qui diu est excommunicatus pro eo quia non sollempnizat matrimonium cum eius sponsa filia den Corco pro ut superius in alia visitacione latius continetur.

Item dixerunt quod rector et beneficiati sunt bone vite et conversacionis in quantum ipsi possunt scire.

Berengarius ça Conamina, rector predictus, interrogatus dixit de beneficiatus et parochianis pro ut superius predicti Bernardus de Falgueres et Bernadus ça Costa.

Item recognovit dictus dominus episcopus sacratissimum corpus Christi et omnia ecclesiastica ornamenta. Et fuerunt bene reperta excepto corporalia altaris Sanctorum Petri et Joannis. Fuit mandatum dicto Petro de Falgueras regenti sacristiam quod sub pena L solidorum faciat ablui dicta corporalia et mum amit altaris maioris sub eam pena et alia que indigerat ablui.

Eodem die dictus dominus episcopus promovit ad tonsuram Marchum Baiuli, filium Guilelmi Baiuli dicte parrochia de Seva de licencia honorabilis Philipi de Artigüs prepositi prepositure de januarii, domini dicti Marchi¹¹.

Visita de Sant Martí de Viladrau. 21 de setembre de 1534 (AEV, vol. 1202-g, f-17).

Die XXI mensis septembris anno quo supra.

Ecclesia parrochialis Sancti Martini de Villa Atrali cuius est rector dominus Hieronimus Ferreres.

Facta absolucionem visitavit altare maius et fuerunt invente tres mappe cum suis corporalibus bene et decenter.

Visitavit Corpus domini nostri Iesu Christi et fuerunt invente quinque forme bene et decenter.

Visitavit fontes baptismales et sacros olios et fuerunt inventi bene et decenter.

Visitavit altare beneficii Sancte Marie et beneficiatus mossen Corts et fuerunt invente tres mappe cum suis corporalibus bene et decenter.

Visitavit beneficium Sancti Joannis unitus monachie et fuerunt invente tres mappe cum suis corporalibus bene et decenter.

Providet que dins dos mesos fasse hun cubertor y hun pàlit sots pena de XX sous.

Visitavit beneficium de Spinzella cuius est beneficiatus [] et digueren quey manca hun misal y tovalles y cubertor y pàlit. Providet que dins sis mesos ho age complir sots pena de V lliures.

Visitavit missale et fuit inventum bene et decenter.

Visitavit una custòdia de argent y tres calcers de argent.

Visita pastoral de Viladrau. 11 de setembre de 1537 (AEV, 1202-g, f. 155).

Eodem die.

Ecclesia parrochialis Sancti Martini de Viladrau cuius est rector dominus Hieronymus Ferreres.

Facta absolutione visitavit corpus dominus nostri Iesucristi et fuerunt invente quinque forme bene et decenter. Provehí que lo corps stigüe reservat a la custòdia de argent.

Visitavit altare maius et fuerunt invente quinque mappe cum suis corporalibus bene et decenter.

Visitavit fontes babtismales et sanctos oleos et fuerunt invente bene et decenter.

Visitavit una casulla de rosetes per tot die ab stola, camís, àmit i sciuyell, ben brut.

Visitavit alia casulla de seda morisca ab son arreu bo.

Visitavit aliam casullam de seda vermella ab camís y sinyell. Provehí quey compre stola y manipula hinch ad festum Pasche, sub pena XX s. O si feyen una casulla de domàs de grana conforme ales daugmaticas dechoraria molt la sglesia.

Item visitavit unam casullam de xamellot blau ab gres sembrada de rematges ab sa stola y manipula.

Item visità dues daugmàticas de domàs de rana ab ses stoles y maniples.

Item visità la creu de argent. És trencada en lo canó. Proveheix que la hagen feta reparar de aquí a la festa de Pascha.

Item visità tres calses de argent tots bons.

Item ha visitada la vere creu de argent diu se hi ha del lignum. Proveheix que la creuhera del engastament sie reperada de vidra o banya dins tres mesos sots dita pena de XX sous.

Visitavit altare beneficii Sancte Marie quod obtinet Sigismundus Corts et fuerunt invente tres mappe cohoptorium et pallium bene et decenter.

Visitavit altare beneficii monachie quod obtinet [] Ferreres. Providet que fiat unum cohoptorium hinch ad tres menses sub pena X solidorum.

Visitavit beneficium Sancti Michaelis quod obtinet dominus Gabriel Pla. Providet quod emat unum camís y amit hinc ad tres menses sub pena XX solidorum.

Visitavit domum rectoric.

NOTES

1. Cf. AEV, vol. 1200-a.
2. En les visites del 5 i 6 d'agost de 1330 hi ha un error en l'anotació de la data, que comentem més avall en nota.
3. Cf. AEV, vol. 1200-a, f. 15.
4. En l'anotació d'aquest esberrany de visita hi ha un lapsus en la data. De fet la data que consta és *dominica VIII° kalendas augusti*. El 25 de juliol de 1330, però, és un dimecres, i a més no correspon en l'ordre de la visita. El 23 de juliol el visitador és a Orís, Sant Miquel d'Ordeig i Vinyoles d'Orís, el 25 de juliol és a Sant Hipòlit de Voltregà i el 28 és a Seva. És inversemblant que el dia 25 anés de Sant Hipòlit a la Mora i la Castanya, per anar tres dies després a Seva. A més, les visites són enregistrades de forma ordenada i l'itinerari és lògic. La precedent, Tagamanent, consta en dissabte, 2 *nomes* d'agost, i el 4 d'agost de 1330 és efectivament dissabte. El *dominica VIII° kalendas augusti* no pot ser ni tan sols només un error de calendes per *idus*, ja que el 8 *idus* és el 6 d'agost, que és dilluns. De fet, com es veu en les dates successives, el correcte és el dia de la setmana; al *dominica VIII° kalendas*

augusti segueix en la visita de la Castanya un *eodem die dominica*, després un de nou erroni *die lune VII° idus augusti* (el dilluns és 8 idus, 6 d'agost, i no 7 idus) a la visita de Balenyà, i finalment un ja de correcte *die mercurii VI° idus augusti*, dimecres 8 d'agost, a la visita de Sant Marçal del Montseny. Així, la visita de Tagamanent és el dissabte 4 d'agost de 1330, la de la Mora i la Castanya el diumenge 5 d'agost, Balenyà el dilluns 6 d'agost i Sant Marçal del Montseny el dimecres 8 d'agost.

5. Hem comentat en nota més amunt el problema de datació d'aquesta visita.
6. Sembla *oclatam*, de difícil interpretació.
7. *Petrus substituït per Guilelmus*.
8. *Dixerunt ratllat i substituït per dixit*.
9. Lectura dubtosa.
10. *Sacrilegium ratllat i substituït per sortilegium*.
11. Després d'un espai en blanc hi ha la declaració del vicari de Centelles, que encara que no queda clar no sembla que faci referència a l'església de Seva.